

якого має бути підтримка внутрішньої та зовнішньої стабільності, без урахування політичних вподобань.

Стосовно питання зниження рівня корупції в Україні необхідно створити таку систему відносин органами влади та підприємств, яка мінімізує можливості зловживання державних чиновників, забезпечить послідовність у виконанні ухвалених законів і постанов, полегшить отримання дозволів, ліцензій і санкцій. Для цього необхідно проводити заходи щодо унеможливлення ситуацій виникнення корупції та забезпечити суспільну підтримку програм із боротьби з корупцією, інформуючи підприємства та їх безпосереднє керівництво про їхні права.

Зниження політичного ризику, досягнення політичної стабільності та незалежності економічних пріоритетів від змін в органах влади була й залишається одним із найважливіших позитивних чинників при прийнятті інвестиційного рішення. Розробка першочергових заходів та необхідних законів, що гарантують неможливість безпідставного відчуження приватної власності, включно з «повільною експропріацією», оптимізація роботи податкових органів і місцевих адміністрацій може допомогти зменшити вплив політичного ризику на інвестиційну діяльність підприємств в Україні.

Довгострокові цілі із залучення інвестицій вимагають постійних намагань із формування привабливого іміджу країни. Необхідно сформулювати й широко висвітлювати державну політику та готовність уряду вживати радикальних заходів, орієнтованих на ринкову економіку, що здатні підтримувати інвестиції та посилити інвестиційну діяльність закордонних підприємств.

Основною метою у напрямку формування інвестиційних стимулів є створення інвестиційних умов, аналогічних умовам країн-партнерів. При цьому необхідно уникати вибіркового стимулювання, яке може призвести до неефективного розподілу інвестиційних ресурсів. Основними заходами в цьому напрямку можна назвати встановлення ставки оподаткування на рівні, аналогічному рівню сусідніх країн, скасування спеціальних інвестиційних пільг та привілеїв, спрямованих на вибірккову підтримку окремих галузей, регіонів, компаній або підприємств.

### *Література*

1. Парцхаладзе Л. Інвестиційний клімат України: глобальне потепління // газета «Дзеркало тижня» №29, від 24.08.2012р. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://dt.ua/SCIENCE/investitsiyniy\\_klimat\\_ukrayini\\_globalne\\_poteplinnya-40547.html](http://dt.ua/SCIENCE/investitsiyniy_klimat_ukrayini_globalne_poteplinnya-40547.html) 02.12.2012
2. Инвестиции в Украину: выгодно, но слишком рискованно. Источник: Deutsche Welle (<http://dw.de/p/17Yui>)

УДК 338.264:351.863.1

*Уляна БІГУН \**

## **СИСТЕМНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ**

## **СИСТЕМНЫЙ ПОДХОД В ФОРМИРОВАНИИ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ**

## **SYSTEM APPROACH IN SHAPING THE ENERGY SECURITY OF THE NATIONAL ECONOMY**

---

\* БІГУН Уляна Василівна / Уляна БІГУН / Uliana BIGHUN – магістрант, НТУУ «Київський політехнічний інститут», e-mail: [uliana\\_bihun@ukr.net](mailto:uliana_bihun@ukr.net)

**Анотація.** Надано авторське тлумачення поняття «економічна енергобезпека», охарактеризовано його значення у період глобалізаційних змін. Запропоновано багаторівневий системний підхід до забезпечення економічної енергобезпеки. Адаптовано методологічні принципи до кожного структурного рівня економічної енергобезпеки.

**Аннотация.** Предоставлено авторское толкование понятия «экономическая энергобезопасность», охарактеризовано его значение в период глобализационных изменений. Предложено многоуровневый системный подход к обеспечению экономической энергобезопасности. Адаптированы методологические принципы к каждому структурному уровню экономической энергобезопасности.

**Abstract.** The author's interpretation of the term «economic energy security» is given, its importance in the period of globalization changes is described. A multilevel systematic approach to ensuring economic energy security is proposed. Methodological principles to every structural level of economic energy security are adapted.

Проблематика глобалізаційних трансформацій та їх залежність від стану енергетичного сектора досить тісно корелює зі змінами у світопорядку. Вагомим тому доказом є факт, що переважно вуглеводневому фактору належить визначати ритмічність світового розвитку. Виходячи з такого підходу Якуб Грічіал згадує в одній зі своїх робіт «... географічне розташування, що припускає наявність природних і економічних ресурсів, шляхів сполучень, визначає їх геостратегічне значення» [7, с. 35].

Проблема діагностики стану енергетичної безпеки знаходиться у полі зору як зарубіжних, так і вітчизняних учених–економістів. Особливу увагу вирішенню даного питання присвятили у своїх роботах такі автори, як: В. Бараннік, Є. Бикова, А. Васіков, М. Земляний, О. Суходоля, А. Татаркіна. Однак, незважаючи на існування великої кількості досліджень енергетичної безпеки, залишається потреба у визначенні системного підходу до забезпечення економічної енергобезпеки на кожному рівні її структури.

Актуальність координації стратегічних і тактичних дій на різних рівнях економіки визначається ускладненням взаємозв'язків і залежностей господарських відносин, усвідомленням можливості і необхідності створення впорядкованої системи відповідної інформаційно–аналітичної та прогностичної діяльності.

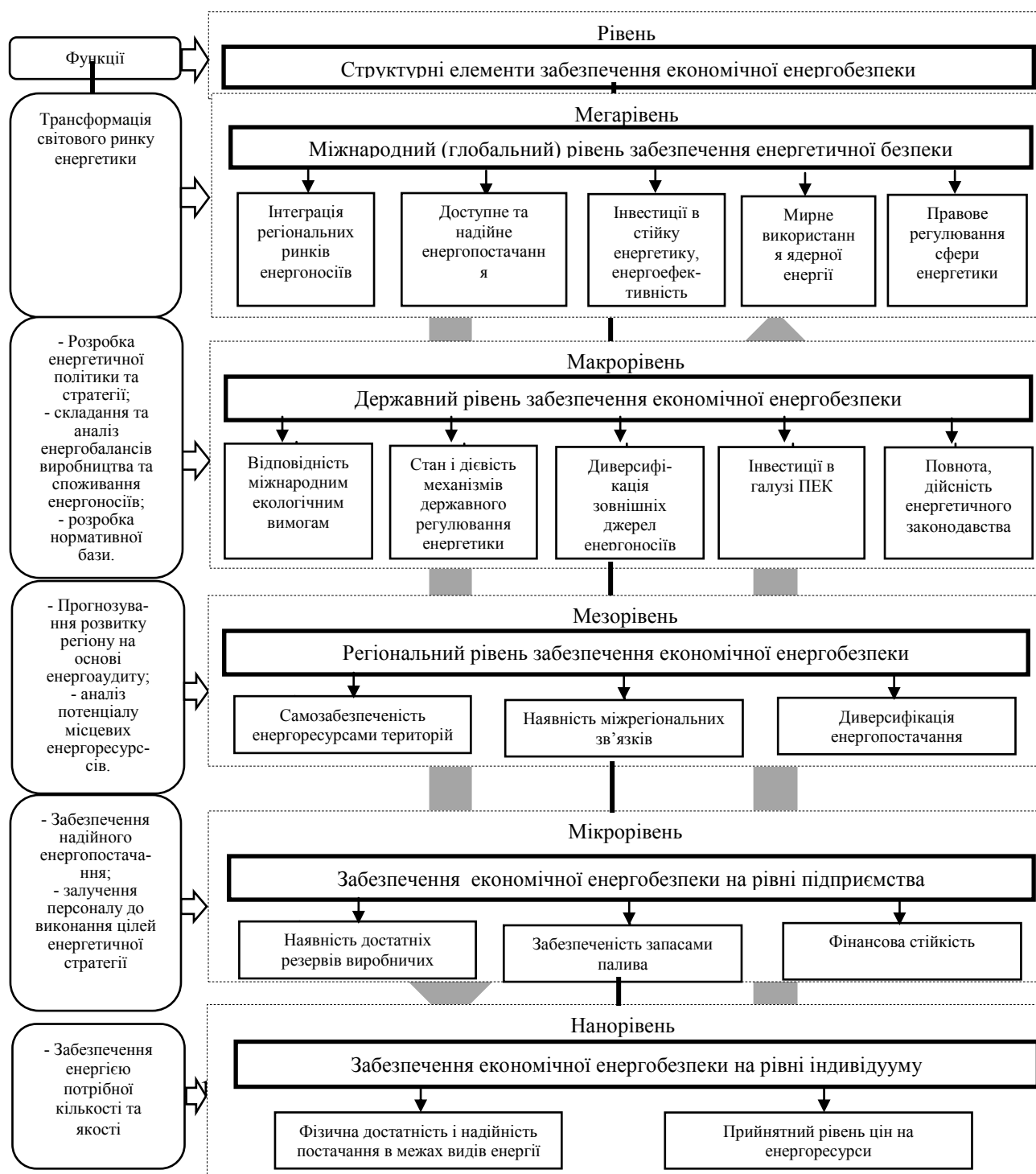
На основі викладеного можна сформулювати завдання, яке полягає у визначенні системного підходу до забезпечення економічної енергобезпеки на різних структурних рівнях, що дозволить локалізаційно виявляти, запобігати, нейтралізувати зовнішні та внутрішні загрози забезпечення потреб в паливно–енергетичних ресурсах.

Враховуючи недостатню вивченість питання економічної енергобезпеки, вважаємо за потрібне дати власне формулювання даного поняття: економічна енергобезпека – стан захищеності національної економіки, згідно з яким безперебійність енергопостачання та забезпечення обґрунтованих потреб населення в енергоресурсах сприяють сталому розвитку економічного потенціалу країни.

У зв'язку з багатоплановістю відносин, які охоплює економічна енергобезпека, можна виокремити кілька рівнів споживачів корисностей енергетичної галузі, при цьому на різних рівнях виключної важливості можуть набувати окремі пріоритети. Нами пропонується виділяти наступні рівні забезпечення економічної енергобезпеки: нанорівень (рівень індивідууму), мікро– (рівень окремого підприємства), мезо– (регіональний рівень), макро– (державний рівень) та мега– (глобальний рівень) (рис.1).

Економічна енергобезпека охоплює широке коло взаємопов'язаних елементів, що стосуються ресурсної бази енергетики: вплив на паливно– і енергопостачання споживачам загроз економічного, соціально–політичного, техногенного і природного походження, а також недосконалості управління даним сектором; раціональне використання паливно–енергетичних ресурсів (ПЕР) і т. д. Відповідно енергобезпека являється одним із провідних факторів національної енергетичної та економічної політики і відіграє важливу роль при прийнятті рішень стосовно функціонування і розвитку паливно–енергетичного комплексу (ПЕК) країни, регіонів і підприємств зокрема. Чітко визначений склад об'єктів моніторингу, а також конкретних функцій забезпечення економічної енергобезпеки дають

можливість гнучкого і взаємоузгодженого аналізу та оцінки ситуації в енергетиці на різних структурних рівнях.



**Рис. 1. Багаторівнева система забезпечення економічної енергобезпеки**

Джерело: розроблено автором на основі [1; 4; 6]

Перебіг будь-яких економічних процесів є наслідком життя людини та суспільства загалом, а тому й оцінювання цих процесів має антропоцентричний характер. Визначальна роль людини у перебігу економічних і суспільних явищ власне і визначає те, що базовим формоутворювальним рівнем економічної енергобезпеки є енергетична безпека індивідууму [9, с. 82].

Шумахер Е.Ф. зазначав, що у сучасному світі енергія не має рівнозначних замінників, і хоча її купують і продають як товар, енергія перестала бути просто одним із благ, а стала основою їх створення на рівні з повітрям, водою та ґрунтом [5, с. 107]. Це дає змогу зробити висновок, що функціонування суб'єктів господарювання є неможливим без надійного забезпечення енергією.

Зокрема, діяльність будь-якого промислового підприємства прямо залежить від забезпечення його потреб у вигляді електричної енергії. Її кількість і якість впливає на вироблену на підприємстві продукцію, ефективність функціонування устаткування і швидкість його старіння, а також умови праці працівників. Тож, забезпечення промислового підприємства електроенергією впливає на рівень його економічного розвитку, а отже, і на рівень економічної безпеки.

Головною метою досягнення енергетичної безпеки підприємств являється забезпечення сталого і максимально ефективного функціонування в існуючих умовах і створення потенціалу розвитку і росту підприємства в майбутньому.

Наступним формоутворювальним рівнем є регіон, у масштабі якого основними вимогами для досягнення задовільного стану енергетичної безпеки є самозабезпеченість енергоресурсами територій потрібної якості та проведення відповідної цінової політики для забезпечення доступності енергоносіїв для кінцевих споживачів. Рівень забезпеченості регіонів власними ПЕР характеризує, по-перше, незалежність енергопостачання регіонів від протяжних, схильних до різних впливів комунікацій, вартість використання яких до того ж є достатньо великою; по-друге, незалежність споживачів одного регіону від постачальників інших регіонів, зокрема, уникнення конфліктів на міжрегіональному рівні; по-третє, можливість для регіональних адміністрацій під час надзвичайних ситуацій оперативно маневрувати внутрішніми ресурсами.

Макрорівень економічної енергобезпеки представлений державою загалом. Тому основними індикаторами, на які потрібно зважати на цьому рівні, є величина енергетичної незалежності країни, повнота і дійсність нормативно-правових актів виконавчої влади, що регулюють взаємовідносини постачальників (виробників) і споживачів ПЕР (включаючи функціонування енергетичних ринків), а також питання оподаткування, ліцензування, обсягів інвестування у розвиток енергетичної інфраструктури тощо. Неповнота законодавства (наявність «білих плям»), його нечіткість (двозначність норм, неконкретність), недосконалість (невідповідність реаліям життя, прийнятій стратегії соціально-економічного розвитку, принципам державної економічної і енергетичної політики і т.п.), а також його недостатня дієвість (недотримання правових норм) являють загрозу економічній енергобезпеці, оскільки дезорганізують господарські (виробничі і фінансові) зв'язки, ускладнюють планування підприємствами довго- та середньострокових проектів і заходів, протидіють залученню інвесторів і в цілому знижують надійність і ефективність функціонування енергетики.

Глобалізація світового енергетичного простору, різке зростання попиту на енергоносії і, як наслідок, зростання конкуренції між регіональними енергетичними ринками зумовлюють необхідність створення єдиного міжнародного енергетичного простору з метою забезпечення енергетичної безпеки регіонів, надійності і безперебійності поставок вуглеводнів, вироблення спільних антикризових програм. Необхідність інтеграції регіональних ринків енергоносіїв пов'язана також із зростаючою залежністю від експорту нафти і браком власних енергетичних ресурсів.

Процес забезпечення економічної енергобезпеки повинен відповідати певним методологічним принципам, серед яких можна виділити такі загальновідомі, як: принцип повноти, принцип системності тощо (табл. 1).

Таблиця 1

**Методологічні принципи забезпечення економічної енергобезпеки**

| Принцип                             | Характеристика                                                                                                                                                                        |
|-------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Повнота                             | Врахування усіх напрямів розвитку енергетичного ринку з метою забезпечення економічного ефекту у сфері ПЕК.                                                                           |
| Системність                         | Взаємна обумовленість усіх компонентів організації енергоринку.                                                                                                                       |
| Об'єктивність                       | Відповідність процесів реальним вимогам й стандартам міжнародних ринків.                                                                                                              |
| Неперервність                       | Постійний моніторинг діяльності суб'єктів ринку з боку державних органів.                                                                                                             |
| Ієрархічність                       | Фактичні показники повинні формуватися на основі підходу «знизу вгору» по відповідних ланцюгах ієрархії господарчо–фінансової діяльності та використання ПЕР.                         |
| Принцип верховенства права          | Утвердженні права як основи взаємовідносин між суб'єктами енергетичного ринку; визнання державою прав і свобод суб'єктів суспільства, їх захист і гарантування.                       |
| Принцип соціальної відповідальності | Стійке забезпечення попиту на енергоресурси на основі надійного, безпечного та екологічного енергозабезпечення з мінімальними навантаженнями на природні паливно–енергетичні ресурси. |

Джерело: розроблено автором на основі [4; 6; 7]

Проте весь процес координації процесу забезпечення економічної енергобезпеки повинен базуватись, окрім загальновідомих методологічних принципів, ще і на принципах, визначених для мега–, макро–, мезо–, мікро– та нанорівнів (рис. 2).

**Рис. 2. Методологічні принципи забезпечення економічної енергобезпеки**

Джерело: розроблено автором на основі [3]

Підсумовуючи викладене вище, стає зрозумілим, що забезпечення належного рівня економічної енергобезпеки потребує здійснення заходів, врахування просторових диспропорцій індикаторів, а також методологічних принципів на кожному формоутворювальному рівні.

Отже, створення сприятливих умов для життя і розвитку особистості, підприємств, регіонів, держави і світу в цілому неможливе без системного підходу до забезпечення економічної енергобезпеки, який дає змогу координувати і моніторити результативність реформаційних заходів у паливно–енергетичному комплексі.

**Література**

1. Прокіп А. В. Гарантування енергетичної безпеки: минуле, сьогодення, майбутнє: монографія / А. В. Прокіп. – Л.: ЗУКЦ, 2011. – 154 с.
2. Суходоля О.М. Енергоефективність економіки у контексті національної безпеки: методологія дослідження та механізми реалізації: монографія. / О.М. Суходоля. – К.: НАДУ, 2006. – 400 с.
3. Функціонування, стратегічний розвиток і регулювання відновлюваної енергетики: монографія / О. О. Трофименко, С. В. Войтко ; Нац. техн. ун-т України «Київ. політехн.

ін-т». – Київ : Альфа Реклама, 2014. – 178 с.

4. Зеркалов Д.В. Энергетическая безопасность. Монография. / Д. В. Зеркалов. — К.: Основа, 2012. — 920 с.

5. Татаркин А.И. Методика анализа энергетической безопасности территорий различного уровня / А.И. Татаркин, А.А. Куклин, А.Л. Мызин, Л.Л. Богатырев. — М., Екатеринбург: ИЭ УрО РАН, 1998. — 53 с.

6. Энергетическая безопасность России / В. В. Бушуев, Н. И. Воропай, А. М. Мастепанов, Ю. К. Шафраник и др. — Новосибирск: Наука. Сибирская издательская фирма РАН, 1998. — 302 с.

7. Grygiel Jakub J. Great Powers and Geopolitical Change / J. Jakub Grygiel. — Baltimore, Md.: Johns Hopkins University Press, 2006. — 258 p.

8. Schumacher E.F. Small Is Beautiful: Economics As If People Mattered. 25 Years Later... With Commentaries / E.F. Schumacher. — Vancouver: Hartley and Marks Publishers, 2000. — 286 p.

9. Sovacool B.K. Competing Dimensions of Energy Security: An International Perspective / B. K. Sovacool, A. B. Marilyn // Environment and Resources. — 2010. — Vol. 35. — P. 77–108.

УДК 338.124:336.7 (477)

*Олексій БОРОДЮК\**

## **СВІТОВА ФІНАНСОВА КРИЗА ТА НАЦІОНАЛЬНА ФІНАНСОВА СТАБІЛЬНІСТЬ**

### **МИРОВОЙ ФИНАНСОВЫЙ КРИЗИС И НАЦИОНАЛЬНАЯ ФИНАНСОВАЯ СТАБИЛЬНОСТЬ**

#### **WORLD FINANCIAL CRISIS AND NATIONAL FINANCIAL STABILITY**

***Анотація.** Розглянуто класифікацію світової фінансової кризи, суверенного боргу, варіантів виходу з кризи у Єврозоні.*

***Анотация.** Рассмотрена классификация мирового финансового кризиса, суверенного долга, вариантов выхода из кризиса в Еврозоне.*

***Abstract.** The classification of the global financial crisis, sovereign debt and options for overcoming the crisis in the euro area have been considered.*

Ще у 2012 році на Всесвітньому економічному форумі в Давосі автори доповідей серед економічних ризиків відокремлювали фіскальні кризи, які спричинені тим, що уряди багатьох країн спрямовували значні суми коштів на стабілізаційні заходи на порятунок фінансово-кредитних установ. Все це призвело до зростання бюджетних дефіцитів та збільшення державного боргу [1].

На думку представника Швейцарського перестрахового товариства «Свісс Ре» Х. Мументалера, довгострокові незабезпечені зобов'язання зроблені старіючим населенням більшості економічно розвинутих країн призводять до фіскального навантаження. Крім того, існують розриви між «країнами дефіциту» та «країнами профіциту», наслідками якого можуть бути дефолт країн і виникнення фінансової нестабільності на ринку державних боргових зобов'язань [2, Схема1].

У більшості європейських країн відсутній єдиний підхід до формування та реалізації державної фінансової політики, який ускладнює процес подолання наслідків кризи та спричиняє її новий процес [3].

Існують чотири етапи класифікації світової фінансової кризи, які виділяє член правління Бундесбанку А. Домбрет, а саме:

---

\* **БОРОДЮК Олексій Володимирович** / **Алексей БОРОДЮК** / **Oleksii BORODIUK** - науковий співробітник, ДННУ «Академія фінансового управління» Міністерства фінансів України, e-mail: borodakiev@yandex.ru